

OSNOVNA ŠOLA MIROSLAVA VILHARJA POSTOJNA

Cilka Blažon

**DEJAVNOSTI ŠOLSKIH KNJIŽNIC ZA SPODBUJANJE
BRANJA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Postojna, 2020

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana Cilka Blažon izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: DEJAVNOSTI ŠOLSKIH KNJIŽNIC ZA SPODBUJANJE BRANJA.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko pisne naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice:

V Postojni, dne 5. 11. 2020

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Cilka BLAŽON

Naslov pisne naloge: Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja

Kraj: Postojna

Leto: 2020

Št. strani: 25

Št. preglednic: 0

Št. referenc: 22

Št. slik: 6

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 3

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Osnovni šoli Miroslava Vilharja Postojna – šolski knjižnici.

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Janja Kolar

UDK: 027.8:028

Ključne besede: šolske knjižnice, knjižničarji, branje, motivacija.

Izvleček: Branje pomembno vpliva na učno uspešnost posameznika in njegov osebnostni razvoj. Šolski knjižničarji za učence izvajajo veliko dejavnosti za spodbujanje branja. Namen pisne naloge je pridobiti zbirnik najpogostejših dejavnosti za spodbujanje branja, ki jih šolski knjižničarji izvajajo, in podati ideje za spodbujanje branja na daljavo, če se ponovi karantenska prepoved združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljive bolezni COVID-19. V raziskavi je bila uporabljena anketna metoda, in sicer je bil v mesecu septembru 2020 poslan spletni anketni vprašalnik naključno izbranim šolskim knjižničarjem. Ugotovljeno je bilo, da so šolski knjižničarji pri svojem delu inovativni in kreativni. Izvajajo veliko dejavnosti za spodbujanje branja v šolski knjižnici, pri tem jim velikokrat pomagajo drugi strokovni delavci na šoli. Najpogostejše dejavnosti za spodbujanje branja so: projekt Rastem s knjigo, razstave v šolski knjižnici, ure pravljič, uganke/kvizi in bralna značka. Pri spodbujanju branja se bolj posvečajo učencem iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja najbolj vplivajo podpora s strani vodstva šole, sodelovanje z učitelji in odziv učencev. Pri šolanju na daljavo so v večini primerov šolski knjižničarji ustvarili spletno stran šolske knjižnice in prek nje spodbujali učence k branju. Morda bo opravljena raziskava šolskim knjižničarjem v bodoče skupaj z zbirko dejavnosti za spodbujanje branja in z idejami v pomoč, kako promovirati branje na daljavo.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
2	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	4
3	DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA.....	4
3.1	KNJIŽNIČARSKI KROŽEK	5
3.2	NAŠA MALA KNJIŽNICA	7
3.3	RASTEM S KNJIGO	8
3.4	SLOVENSKI KNJIŽNIČNO-MUZEJSKI MEGA KVIZ.....	9
3.5	BRALNA ZNAČKA	9
3.6	UGANKE.....	10
3.7	KVIZI.....	11
3.8	URE PRAVLJIC	11
3.9	RAZSTAVE V ŠOLSKIH KNJIŽNICAH	12
4	ANKETIRANJE ŠOLSKIH KNJIŽNIČARJEV	12
4.1	NAJPOGOSTEJŠE DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA	13
4.2	IZVAJANJE DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA V POSAMIČNIH VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH OBDOBJIH.....	15
4.2.1	Razlogi za izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja v posamičnih vzgojno-izobraževalnih obdobjih	16
4.2.2	Povezava med pogostostjo izvajanja dejavnosti v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju in interesom za branje učencev.....	17
4.3	VPLIV DEJAVNIKOV NA POGOSTOST IZVAJANJA DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA ...	18
4.4	POMOČ PRI IZVAJANJU DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA.....	19
4.5	IZVAJANJE DEJAVNOSTI V ČASU ŠOLANJA NA DALJAVO	19
5	RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI.....	21
6	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	23

KAZALO SLIK

Slika 1: Diagram najpogostejših dejavnosti za spodbujanje branja	14
Slika 2: Diagram vzgojno-izobraževalnih obdobj izvajanja dejavnosti	15
Slika 3: Diagram razlogov za izvajanje dejavnosti v vzgojno-izobraževalnih obdobjih	16
Slika 4: Diagram vpliva dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti	18
Slika 5: Diagram pomoči pri izvajanju dejavnosti	19
Slika 6: Tortni diagram deleža izvajanja dejavnosti na daljavo	20

ZAHVALA

Zahvaljujem se partnerju Andreju za pomoč, spodbudo in potrpežljivost. Hvala mentorici Janji Kolar, ki mi je s svojimi nasveti pomagala pri pripravi pisne naloge. Zahvaljujem se tudi vsem v raziskavi sodelujočim šolskim knjižničarjem, ki so si vzeli čas za anketo in s svojimi odgovori prispevali k nastajanju naloge. Hvala tudi staršem in sestrama za vso pomoč.

1 UVOD

Namen te pisne naloge je identificirati najpogostejše oblike dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja šolskih otrok, ki jih izvajajo šolski knjižničarji v Sloveniji, ter raziskati, kakšne dejavnosti za spodbujanje branja »na daljavo« so šolski knjižničarji izvajali v času karantenske prepovedi združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljive bolezni COVID-19 od 16. marca do začetka junija 2020, ko se je šolanje izvajalo na daljavo.

V članku z naslovom »Zagrebački školski knjižničari u online nastavi« je šolska knjižničarka Jelena Kelava Medaković iz Osnovne šole Špansko Oranice navedla, da na šolanje na daljavo nihče ni bil pripravljen, so pa šolski knjižničarji stopili skupaj, si izmenjali svoje ideje in vsak po svoje skušali čim bolj pomagati sodelavcem in učencem. Večina šolskih knjižničarjev je naredila spletno knjižnico, prek katere so informirali svoje učence in sodelavce (Kelava Medaković, 2020). Podobno so se v Sloveniji prek družbenega omrežja Facebook povezovali tudi slovenski šolski knjižničarji. V šolski knjižnici, kjer je zaposlena avtorica te pisne naloge, so prav tako dobili nekaj idej in primerov dobre prakse prek Sekcije za šolske knjižnice na družbenem omrežju Facebook. Katere dejavnosti za spodbujanje branja »na daljavo« so izvajali šolski knjižničarji v Sloveniji, se bo ugotavljalo tekom raziskave v okviru te pisne naloge.

Cilja te pisne naloge sta pripraviti zbirnik najpogostejših oblik dejavnosti za spodbujanje branja šolskih otrok ter priporočila za izvajanje dejavnosti spodbujanje branja »na daljavo«, ki se jih bodo lahko šolski knjižničarji poslužili v primeru ponovne uvedbe šolanja na daljavo zaradi karantenske prepovedi združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljivih bolezni. Želja je, da ta pisna naloga služi šolskim knjižničarjem kot navdih za iskanje novih idej in spodbuda za pogostejšo izvedbo novih inovativnih dejavnosti za spodbujanje branja z namenom povečevanja raznolikosti takšnih dejavnosti tako na klasičen način kot tudi na daljavo.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki je bil sprejet leta 1996, določa tudi delovanje šolske knjižnice, in sicer v 68. členu: »Šola ima knjižnico. Knjižnica zbira knjižnično gradivo, ga strokovno obdeluje, hrani, predstavlja in izposoja ter opravlja informacijsko-dokumentacijsko delo kot sestavino vzgojno-izobraževalnega dela v šoli« (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 1996).

Zakon o knjižničarstvu, ki je bil sprejet leta 2001, leta 2015 pa spremenjen in dopolnjen, določa: »Knjižnična dejavnost, ki se financira iz javnih sredstev, se izvaja kot knjižnična javna služba ali kot knjižnična dejavnost, potrebna za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja. Knjižnično javno službo izvajajo splošne, visokošolske, specialne in nacionalna knjižnica. Knjižnično dejavnost, potrebno za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja, izvajajo šolske knjižnice« (Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1), 2001).

V Zakonu o knjižničarstvu je določeno, komu so namenjene šolske knjižnice: »Šolske knjižnice podpirajo izobraževalni proces, tako da izvajajo knjižnično dejavnost predvsem za učence, vajence, dijake in študente višjih strokovnih šol ter za strokovne delavce teh šol« (ZKnj-1, 2001).

V spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu je določeno (ZKnj-1, 2001): »Šolska knjižnica mora za izvajanje knjižnične dejavnosti, potrebne za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja, imeti:

- ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva,
- ustrezno usposobljene strokovne delavce,
- ustrezen prostor,
- ustrezno opremo,
- ustrezno organizacijo knjižnične dejavnosti,
- usposobljenost za vključitev v nacionalni vzajemni bibliografski sistem.«

Šolska knjižnica v vsaki šoli predstavlja informacijsko, učno in kulturno središče. Njeni obiskovalci (učenci in delavci šole) v njej dobijo informacije, ki jih iščejo in potrebujejo za šolo ali prosti čas. Nepogrešljiva je pri motiviranju učencev za branje in vzgajanju otrok v vseživljenjske bralce. Šolski knjižničarji spodbujanju branja dajejo veliko prednost in se na različne načine trudijo otrokom približati knjige. Zanje pripravljajo razne zanimive dejavnosti oziroma aktivnosti, s katerimi želijo pri mlajših učencih ohranjati, pri starejših pa obnavljati bralno motivacijo. Motivacija za branje je pri otrocih posebnega pomena, saj se mladi bralci še ne zavedajo, da je branje tista spretnost, ki vpliva tudi na učenje in učni uspeh. Poleg tega da prinaša branje nova znanja, je pomembno še razumevanje, da je lahko branje tudi vir užitka, zabave in sprostitve (Bucik, 2009).

Najpomembnejši dejavnik pri razvijanju informacijske pismenosti učencev je seveda šolski knjižničar, ki potrebuje strokovno knjižničarsko znanje. Svoje delo mora načrtovati v skladu s cilji vzgoje in izobraževanja ter svojim poslanstvom. Eno od temeljnih poslanstev osnovnošolske knjižnice je tudi, da knjižničar na različne načine učence motivira in spodbuja za branje, zato mora poznati tudi mladinsko literaturo in druge vire, primerne za učence te starosti. Pri tem mora sodelovati z učitelji, zato je nujno, da zna predstaviti prednost uporabe knjižnice in knjižničarja pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju vzgojno-izobraževalnega procesa ter tako dejavnosti šolske knjižnice vključiti v program šole. Za izvajanje nalog in dejavnosti mora imeti ustrezen prostor z opremo (Steinbuch, 2014).

Osnovni namen dejavnosti za spodbujanje branja šolskih otrok je povečevanje zanimanja otrok za branje in spodbujanje otrok k pogostejšemu obiskovanju šolskih knjižnic. Primeri takšnih dejavnosti so izvajanje knjižničarskih krožkov, vključevanje in izvajanje različnih lokalnih, državnih in mednarodnih projektov, organizacija in promocija bralne značke, priprava in izvajanje ugank in kvizov, priprava razstav ter izvajanje delavnic. Večina teh dejavnosti, izvedba z njimi povezanih aktivnosti in promocija dogodkov v osnovnih šolah in šolskih knjižnicah temeljijo na osebni stiku med šolskimi knjižničarji, učitelji in učenci. Zaradi karantenske prepovedi združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljive bolezni COVID-19 ter posledičnega zaprtja šol in izvajanja šolanja na daljavo je bila izvedba dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja šolskih otrok delno onemogočena oziroma otežena. To je od šolskih knjižničarjev zahtevalo, da so za namen spodbujanja branja šolskih otrok morali uvesti nove dejavnosti za spodbujanje branja, prilagoditi način izvajanja in promocije obstoječih dejavnosti tako, da jih je mogoče izvajati na daljavo.

Ta pisna naloga raziskuje, ali so dejavnosti za spodbujanje branja po šolskih knjižnicah raznolike oziroma ali šolske knjižnice po večini izvajajo podobne dejavnosti za spodbujanje branja, ali se v šolskih knjižnicah pri spodbujanju branja bolj posvečajo učencem iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja, ali na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so: prostorski pogoji, oprema knjižnice, spodbuda in podpora s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev in odziv učencev, ali šolskim knjižničarjem pri spodbujanju branja pomagajo tudi drugi strokovni delavci na šoli in ali so v času karantene izvajali kakšne dejavnosti za spodbujanje branja in katere.

Za raziskavo in izdelavo te pisne naloge so bili pregledani elektronski viri, publikacije in pisna literatura, izvedeno pa je bilo tudi spletno anketiranje šolskih knjižničarjev. Šolskim knjižničarjem se je zastavilo vprašanja zaprtega tipa z izbirnimi odgovori, z namenom identifikacije najpogostejše izvajanih dejavnosti za spodbujanje branja, kot tudi vprašanja odprtega tipa, z namenom zbiranja inovativnih idej za uvedbo novih dejavnosti za spodbujanje branja.

Ta pisna naloga raziskuje dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja, ki jih izvajajo šolski knjižničarji na osnovnih šolah v Republiki Sloveniji.

2 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Pomembno je, da imajo šolski knjižničarji zbirnik dejavnosti, ki jih izvajajo šolski knjižničarji v osnovnih šolah po Sloveniji, zato je bila izvedena raziskava na to temo. Poleg navedbe najpogostejših dejavnosti, ki bodo v nadaljevanju opisane, se je z raziskavo ugotavljalo, za katero vzgojno-izobraževalno obdobje šolski knjižničarji izvajajo največ dejavnosti in zakaj. Le-ti so bili naprošeni, da ocenijo vpliv nekaterih dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja in navedejo, kdo jim pomaga pri izvedbi dejavnosti ter kako so pri učencih spodbujali in izvajali branje na daljavo v času karantene zaradi novega virusa COVID-19 (od 16. marca do začetka junija 2020).

V raziskavi so bile zastavljene naslednje hipoteze:

- Šolski knjižničarji povečini izvajajo podobne dejavnosti za spodbujanje branja.
- Šolski knjižničarji se pri spodbujanju branja posvečajo vsem učencem enako.
- Na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja vplivajo tudi drugi dejavniki: prostorski pogoji, oprema knjižnice, spodbuda in podpora s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev in odziv učencev.
- Šolski knjižničarji v večini sami izvajajo dejavnosti za spodbujanje branja.
- V času karantene so izvajali tudi druge dejavnosti za spodbujanje branja.

3 DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

Osnovno delo šolskih knjižnic ni učenje branja samega, temveč omogočanje branja in motiviranje zanj. Učenje branja v vzgojno-izobraževalnem procesu ne more potekati brez knjižnic in knjig, zato mora biti vanj v šoli vključena tudi šolska knjižnica, ki z različnimi aktivnostmi spodbuja zanimanje za branje in poskuša vplivati na boljše bralne dosežke. To pa od knjižničarja zahteva pestre in bogate motivacijske metode in oblike dela (Urbanec, 2013, str. 240).

V nadaljevanju bodo predstavljene dejavnosti za spodbujanje branja, ki jih izvaja večina šol v Sloveniji. Dejavnosti so objavljene na spletnih straneh šolskih knjižnic, izvajajo pa jih tudi v šolski knjižnici Osnovne šole Miroslava Vilharja Postojna. V tej šolski knjižnici je raziskovalka zaposlena kot šolska knjižničarka.

3.1 KNJIŽNIČARSKI KROŽEK

Knjižničarski krožek je interesna dejavnost. Interesne dejavnosti so pomembne za vseživljenjsko učenje učenca. So razširjeni programi, ki jih šole organizirajo, da bi učencem omogočile odkrivanje in razvijanje njihovih interesov. Učence praktično uvajajo v življenje in jih učijo zdravo in koristno preživljati prosti čas. Dejavnosti so prostovoljne, tako da se učenci v njih vključujejo, če si tega želijo. Interesne dejavnosti vodi mentor, ki strokovno izvaja in evalvira svoje delo ter zagotovi, da interesna dejavnost deluje v prijetnem in sproščenem vzdušju (Kolar, 2008).

Knjižničarski krožek je namenjen učencem, ki imajo radi knjige in jih zanima knjižničarski poklic, pri tem pa bi radi pomagali pri oblikovanju in izvajanju dejavnosti v knjižnici. Knjižničarski krožek večinoma poteka v manjših skupinah glede na starost in interes učencev. Velikokrat knjižničarji na spletnih straneh šolskih knjižnic objavijo dejavnosti, ki jih izvajajo pri knjižničarskem krožku (Kronovšek, 2016, str. 34).

»Učenci pri knjižničarskem krožku:

- spoznajo pomen knjižnic;
- se seznani z načinom dela v šolski knjižnici (vpisovanje gradiva v računalnik, zavijanje in opremljanje gradiva z žigi in etiketami);
- spoznajo knjižno in neknjižno knjižnično gradivo;

- seznanijo se s postavitvijo gradiva na policah;
- spodbujajo bralno kulturo drugih učencev;
- sprejemajo najmlajše obiskovalce, jim berejo pravljice in jim pomagajo;
- vodijo izposojajo gradiva in predvsem mlajšim učencem svetujejo pri izposoji;
- urejajo vrnjeno gradivo, zato morajo poznati pravila postavitve gradiva;
- spremljajo in pripravljajo knjižne novosti in glasovalne skrinjice za »naj knjigo«;
- nove knjige tehnično opremljajo za izposojajo, hkrati pa z novimi ovitki vzdržujejo staro knjižno gradivo;
- po letnikih in številkah urejajo periodične publikacije;
- spoznavajo neknjižno gradivo;
- oblikujejo anketo o branju knjig;
- pripravljajo tematske kvize in razstave;
- pomagajo urejati oglasno desko;
- pišejo prispevke za literarni natečaj;
- pišejo zgodbe, pesmi in pravljico in igro;
- pripravijo pravljice urice za najmlajše;
- pomagajo pri izvedbi kulturnih programov;
- sodelujejo v literarnih natečajih in se srečajo z literarnim gostom (pesnikom ali pisateljem);
- sodelujejo pri pripravi nove knjižne uganke in spremljajo reševanje;
- pomagajo pri naravoslovnih in kulturnih dnevih ter drugih aktivnostih, pri katerih sodeluje šolska knjižnica;
- sodelujejo pri organizaciji ustvarjalnih delavnic;
- pomagajo pri pripravi zaključkov za bralno značko, izvedbi kvizov;
- sodelujejo pri urejanju spletne strani, promociji šolske knjižnice ipd.;
- obiskujejo druge knjižnice;
- obiščejo knjižni sejem« (Kronovšek, 2016, str. 35).

»Šolski knjižničarji tako dobijo "pomočnike", s katerimi pogosto skupaj delajo. To je lahko tudi zelo zahtevno, zato potrebujejo potrpljenje, razumevanje, čas in vodstvene sposobnosti. Če jim uspe delo organizirati dobro in skozi leta ohranjati zagon za vodenje krožka, potem lahko pričakujejo, da jim bodo učenci, ki knjižničarski krožek obiskujejo, pomagali pri delu z uporabniki šolske knjižnice« (Kronovšek, 2016, str. 36).

Na Osnovni šoli Prule vsako šolsko leto ponudijo več interesnih dejavnosti, ki so vezane na vzgojno-izobraževalno obdobje, in sicer knjižničarski krožek za prvo in drugo vzgojno-izobraževalno obdobje, za tretje vzgojno-izobraževalno obdobje pa ponudijo kot interesno dejavnost »Mladi knjižničar«. Knjižničarski krožki oziroma interesne dejavnosti, ki so povezane s knjigami, so pomembne, saj se k njim prostovoljno vpišejo učenci, ki želijo krepiti svoje znanje s tega področja (Škrlj, 2018, str. 20).

Pri knjižničarskem krožku na Osnovni šoli Kungota se ob ustaljenih dejavnostih lotevajo raznih projektov, ki jih izvedejo sami ali v sodelovanju z drugim krožkom. Sodelujejo npr. z zgodovinskim krožkom, s katerim skupaj izberejo temo, jo predelajo (zgodovinarji s svojega področja, knjižničarji pa izberejo drugačen pristop) in jo na zanimiv način predstavijo ter si izmenjajo spoznanja. Večkrat se povežejo z drugimi ustanovami in se tudi odpravijo iz šolskih prostorov. Na koncu pripravijo sklepno prireditev (Stojanović, 2002, str. 25).

3.2 NAŠA MALA KNJIŽNICA

Projekt Naša mala knjižnica je namenjen promociji bralne kulture ter evropskih avtorjev in ilustratorjev, ki so uveljavljeni v domovini, ne pa nujno v drugih evropskih državah. V KUD Sodobnost International so se odločili za širitev slovenske književnosti preko državnih meja in za to izbrali projekt Naša mala knjižnica, ki ga v Sloveniji uspešno izvajajo že dvanajst let. V ta projekt sta vključeni tudi Estonija in Hrvaška. Estonijo predstavlja založba Päike ja Pilv, Hrvaško pa Ibis grafika. V projekt je vključenih dvanajst avtorjev in ilustratorjev iz teh treh držav, ki predstavljajo svoja najboljša dela. Knjige so tako prevedene v dva tuja jezika in vključene v Ustvarjalnik, ki je natisnjen v vseh treh jezikih. Ustvarjalnik je nekakšen delovni zvezek, ki ima glavno vlogo pri motiviranju šolarjev za branje zelo kakovostnih knjig, pri tem pa spoznavajo Slovenijo, Estonijo in Hrvaško. S projektom Naša mala knjižnica želijo organizatorji prispevati k bolj povezanemu knjižnemu trgu ter ustvariti nove možnosti za povezovanje. V projekt si želijo vključiti čim več otrok in s tem postaviti trdne temelje za razvoj bralne kulture v prihodnosti (Naša mala knjižnica, b. d.).

Pri projektu lahko sodelujejo otroci od 1. do 5. razreda osnovne šole. Projekt poteka tako, da se šole prijavijo k projektu, pri tem pa se odločijo, katera starostna skupina otrok bo sodelovala. Učenci iz 1. in 2. razreda rešujejo naloge iz Ustvarjalnika 1, pri tem so tudi točno

določene knjige, ki jih prebirajo, ponavadi s pomočjo knjižničarja in lahko še učitelja razredne stopnje. Učenci 3., 4. in 5. razreda rešujejo naloge v Ustvarjalniku 2, pri tem so določene tudi knjige, ki so primerne za to starostno skupino otrok. V Ustvarjalniku so tudi različne nagradne naloge, ki lahko učencem prinesejo razne nagrade, ponavadi knjižne (Naša mala knjižnica, b. d.).

3.3 RASTEM S KNJIGO

Projekt Rastem s knjigo je vseslovenski mladinski projekt. Pri projektu sodelujejo Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo pri Mestni knjižnici Ljubljana (MKL), Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Združenje splošnih knjižnic, Sekcija šolskih knjižnic pri ZBDS (Združenje bibliotekarskih društev Slovenije) in Društvo slovenskih pisateljev. Z njim želijo spodbujati bralno kulturo pri otrocih in mladini, vzpostaviti pozitiven odnos do branja ter povečati obisk knjižnic. Prvič je potekal v šolskem letu 2006/2007 v okviru leta kulture. V projekt so vključeni vsi sedmošolci v Sloveniji, ti med poukom obiščejo najbližjo splošno knjižnico, kjer jim knjižničarji knjižnico predstavijo, povedo, kako je urejeno gradivo v knjižnici, predstavijo tudi oddelek za mladino. Nato jim knjižničar v splošni knjižnici predstavi aktualno darilno knjigo. Sledijo naloge, pri katerih s pomočjo sistema COBISS učenci poiščejo različne knjige v splošni knjižnici. Ob koncu obiska vsi v dar prejmejo izvirno mladinsko leposlovno knjigo, ki jo bila izbrana na javnem razpisu. Projekt se bo zaradi finančnih težav v šolskem letu 2020/2021 začel izvajati šele januarja 2021 (Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, b. d.).

Cilji nacionalnega projekta »Rastem s knjigo« so (Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, b. d.):

- spodbujati dostopnost kakovostnega in izvirnega slovenskega mladinskega leposlovja,
- promovirati vrhunske domače ustvarjalce mladinskega leposlovja,
- spodbujati bralno motivacijo šolarjev in njihov obisk splošnih knjižnic,
- motivirati založnike za večje vključevanje sodobnih slovenskih piscev v založniške programe za mladino ter povečevanje deleža izdanega izvirnega slovenskega mladinskega leposlovja.

3.4 SLOVENSKI KNJIŽNIČNO-MUZEJSKI MEGA KVIZ

Slovenski knjižnično-muzejski MEGA kviz je projekt, ki ga organizacijsko in strokovno vodi Mestna knjižnica Ljubljana, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo v sodelovanju s Sekcijo za izobraževanje in komuniciranje pri Skupnosti muzejev Slovenije in z Narodnim muzejem Slovenije. Glede na zapise na spletnih straneh v projektu sodeluje tudi veliko šolskih knjižnic. Kviz lahko rešujejo učenci drugega in tretjega triletja v času od oktobra do maja. Kviz ima vsako šolsko leto določeno drugo tematiko (Slovensko knjižnično muzejski MEGA kviz, b. d.).

Slovenski knjižnično-muzejski MEGA kviz je moderna oblika knjižnično-informacijskega opismenjevanja. Organizacijsko in strokovno ga vodi Mestna knjižnica Ljubljana, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, v sodelovanju s Sekcijo za izobraževanje in komuniciranje pri Skupnosti muzejev Slovenije in v letošnjem letu z Društvom Bralna značka Slovenije – ZPMS. Cilj kviza je spoznavanje naravne in kulturne dediščine ter seveda pri tem spodbuditi čim večje število otrok, da rešijo kviz. Želje organizatorjev MEGA kviza so tudi medpredmetno povezovanje in spodbujanje branja poučnih knjig ter obiski različnih kulturnih ustanov. Projekt poteka v šolskem letu, od oktobra do maja, učence k reševanju spodbujajo splošne in šolske knjižnice po Sloveniji. Kviz je primeren za učence drugega in tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Vsebina kviza je vsako šolsko leto različna, se pa ponavlja nanaša na različne teme, povezane s knjižnicami in muzeji. Sam kviz je zasnovan v treh sklopih, posamezen sklop obsega vprašalnik, gradivo o predstavljeni temi in spodbude za nadaljnje raziskovanje. Kviz je opremljen tudi s slikovnim, video gradivom in različnimi e-povezavami. Za posamezen cikel pripravijo tudi priporočeno literaturo, mini strip in razpišejo likovni natečaj (Slovensko knjižnično muzejski MEGA kviz, b. d.).

3.5 BRALNA ZNAČKA

Bralno značko sta osnovala pisatelj Leopold Suhodolčan in prof. Stanko Kotnik. Prve, Prežihove značke so bile podeljene maja 1961 na Koroškem. Od začetka devetdesetih let, ko se je gibanje posodobilo z motivacijskim programom S knjigo v svet, je to tudi njeno geslo. Gibanje gradi na tradiciji bralnih značk, poimenovanih po slovenskih pisateljih, oz. Zveze bralnih značk Slovenije, ki je od sedemdesetih let dalje organizacijsko delovala kot eden nacionalnih programov v okviru Zveze prijateljev mladine Slovenije. Bralna značka spodbuja

prostovoljno branje v prostem času. Ves čas se razvija kot dopolnilo k pouku slovenskega jezika in književnosti ter dejavnostim (šolske) knjižnice, hkrati pa je kot obšolska/interesna dejavnost lahko svobodnejša, bližja otrokom in mladim in tako uspešnejša pri oblikovanju bralcev za vse življenje. Vseskozi se močno vključuje v strokovna in družbena prizadevanja, da bi se dvignila bralna pismenost posameznikov in družbe v celoti. Bralna značka se najbolj množično dogaja na osnovnih šolah v Sloveniji, v tovrstno branje se vključuje okoli 70 % osnovnošolcev. Oblike motiviranja za branje so zelo različne, mentorji jih prilagajajo objektivnim možnostim, predvsem pa interesom in željam mladih bralcev: pogovori o knjigah, bralni klubi, projektno delo, literarne uganke, kvizi, srečanja s književniki in drugimi ustvarjalci, povezanimi s knjigo in branjem, sodelovanje pri literarnih ali šolskih glasilih ipd. (Društvo Bralna značka Slovenije, b. d.).

Bralna značka se vsako šolsko leto začne 17. septembra, ko se je rodil in umrl slovenski pisatelj, ki je tudi bil pobudnik bralne značke, France Bevk, zaključi pa se 2. aprila, ki je mednarodni dan knjig za otroke ter rojstni dan danskega pisatelja knjig za otroke Hansa Christiana Andersena.

3.6 UGANKE

Na Osnovni šoli Miroslava Vilharja Postojna v šolski knjižnici izvajajo uganke. Uganke so dejavnost, s katero skušajo knjižničarji privabiti čim več učencev v knjižnico. Ponavadi objavljajo uganke mesečno in navadno so obarvane tematsko, da se na nek način povezujejo z letnim časom ali pomembnim praznikom ali dnevom tistega meseca. Pogosto se vabijo k reševanju ugank nahaja na spletnih straneh šolske knjižnice, včasih pa je tudi uganke kar na spletni strani. Če je uganke v fizični obliki, jo učenci dobijo pri knjižničarju, kjer dobijo nadaljnja navodila. Pri reševanju si lahko pomagajo z različnimi knjigami, serijskimi publikacijami in s svetovnim spletom. Izpolnjen listek učenci oddajo v za to določeno škatlo, iz katere se na koncu izžreba nagrajenca, ta ponavadi dobi knjižno nagrado, lahko pa je to tudi kakšen zvezek ali pisalo (Kronovšek, 2016, str. 33).

Knjižna uganke mora pritegniti pozornost vseh učencev na šoli. Uganke naj bi bile tematsko vezane na dogodke, razstave in pomembne datume določenega meseca. Navodila za reševanje izobesijo v knjižnici poleg ugank. Učenci prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja rešujejo predvsem slikovne uganke, v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju je vpleteno že

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

preprosto brskanje po knjižnem gradivu, učenci tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja pa pri reševanju uporabljajo tudi računalnik s povezavo na svetovni splet (Škrlj, 2008, str. 95).

Šolski knjižničarji pripravljajo tudi adventni koledar ugank v decembru, in sicer izdelajo iz barvastega papirja 24 vrečic (vsako leto drugačne) in vanje skrijejo uganke. Oštevilčeno vrečico lahko odpre prvi obiskovalec in ugiba največ trikrat. Če mu ne uspe, sam izbere učenca, ki ugiba naslednji, in tako naprej, dokler uganke ni rešena. Isti učenec lahko odpira vrečico samo enkrat v mesecu. Ugibanje včasih poteka čez ves dan (Kuhl, 2002).

Učence privlačijo uganke, ki vsebujejo aktualne teme. Dobro je, če je knjižna uganke v središču knjižnice in je oblikovana tako, da že s privlačnim videzom opozori nase: različno slikovno gradivo, jesenski listi, plodovi, ladjice iz papirja, lupine školjk ... (Bernik, 2002).

3.7 KVIZI

Kvizi pripomorejo k spoznavanju slovenske zgodovine, lahko tudi domačega kraja, zgodovine knjig in z njimi povezanih različnih pisnih podlag v posameznih obdobjih, kakor tudi razvoj pisav v zgodovini na različnih koncih sveta, njihov namen pa je spodbujati branje in s tem prispevati k dvigu bralne kulture (Kronovšek, 2016, str. 52).

Skupinska oblika reševanja kvizov bi naj bila boljša, saj se na ta način posamezniki ne izpostavljajo, sodelujejo pa lahko tudi manj uspešni, sramežljivi učenci; vendar le, če so za tovrstno delo zainteresirani. Učenci se lahko prijavijo v trojicah, najboljših pet skupin se pomeri na zaključni prireditvi, kjer ustno odgovarjajo na pet vprašanj. Teme literarnih kvizov se bolj ali manj dopolnjujejo z učnim načrtom in so primerne za nadgradnjo splošnega znanja. Učenci se tako naučijo iskati gradiva v lokalni računalniški bazi podatkov in na policah z ustreznimi starostnimi kategorijami. Postopno se naučijo uporabljati strokovno literaturo, ko iščejo gesla v slovarjih, enciklopedijah in različnih vodnikih (Markič, 2003, str. 144).

3.8 URE PRAVLJIC

»Otrok, ki s pomočjo slikanic dela prve korake v svet književnosti, se seznanja z zapletenim in za kasnejše sodelovanje v družbi nujnim glasovno-znakovnim sistemom; srečuje se z

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

različnimi, a bolj ali manj ustaljenimi pripovednimi načini in spoznava dogovorjene pristope k vizualnemu upodabljanju sveta« (Rot Gabrovec, 2003, str. 99).

Za otroke iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja šolski knjižničarji večkrat pripravljajo ure pravljic. Na šolah, kjer imajo v isti zgradbi tudi vrtec, knjižničarji v sodelovanju z vzgojiteljicami izvajajo ure pravljic tudi za vrtčevske otroke. To dejavnost izvajajo samo občasno (nekajkrat letno) ali redno (tedensko ali mesečno). Pri izbiri pravljice knjižničarji najprej upoštevajo starost in zmožnost otrok, ki jo bodo poslušali, nato pa se osredotočijo še na to, da so pravljice različne po tematiki. Odločiti se morajo, ali bodo pravljico pripovedovali ali brali (navadno ob slikanici). Dejavnost lahko popestrijo tudi z lutkami in drugimi pripomočki. Občasno na ure pravljic povabijo pravljicarje iz splošne knjižnice. Pripovedovanju običajno sledi poustvarjanje (likovno, gibalno, dramatizacija itd.), povezano s pravljico, ki so jo poslušali. Z urami pravljic knjižničarji pri otrocih bogatijo besedni zaklad, širijo njihovo literarno obzorje, v njih vzbujajo zanimanje za poslušanje pravljic in jih tako želijo popeljati v svet domišljije. V pravljicah se običajno skrivajo sporočila (življenjski nauki in nasveti, včasih celo svarila), ki jih otroci odkrivajo ob pogovoru po poslušanju (Kronovšek, 2016, str. 34).

3.9 RAZSTAVE V ŠOLSKIH KNJIŽNICAH

Ob različnih priložnostih (pomembne obletnice literarnih ustvarjalcev, prazniki, letni časi, knjižne nagrade, kulturno dogajanje v domačem kraju ...) šolski knjižničarji pripravijo tematske razstave. Pri tem razstavljajo knjige (novosti, stare knjige), revije, fotografije, likovna dela, izdelke učencev ipd. Namenjene so učencem in strokovnim delavcem šole. Zaradi različnih področij, ki jih pokrijemo z razstavami, lahko nagovorimo obiskovalce z različnimi interesi. Razstave so zato lahko dobra spodbuda za branje. Včasih se navezujejo tudi na vsebine, predpisane z učnim načrtom, in tako nadgrajujejo učno snov ali motivirajo za učenje nove snovi (Kronovšek, 2016, str. 32).

4 ANKETIRANJE ŠOLSKIH KNJIŽNIČARJEV

Anketiranje je potekalo prek spleta, in sicer je bil spletni anketni vprašalnik, ki je vseboval pet vprašanj, poslan 180 naključnim šolskim knjižničarjem.

Anketa omogoča zbiranje kvantitativnih in kvalitativnih podatkov. Za anketo je značilno, da se podatki zbirajo s pomočjo merjenja, torej postopka, pri katerem raziskovalec pripisuje številke ali druge simbole izkustvenim lastnostim, spremenljivkam. Značilno je, da se z njo ne proučuje celotne populacije, ampak na ustrezen način iz nje izberemo samo določene enote, manjši skupek oziroma vzorec, in tako dobimo podatke, ki omogočajo posploševanje značilnosti, mnenj, prepričanj itd. celotne populacije. Tehnika tovrstne študije omogoča prihranek časa in sredstev, ne da bi zmanjšala učinkovitost, zanesljivost in točnost informacij v raziskovalnem procesu (Ambrožič, 2008, str. 23).

Spletna anketa, ki je bila izvedena prek spleta s pomočjo spletnega programa 1KA med šolskimi knjižničarji, ki so bili izbrali prek verjetnostnega vzorca septembra leta 2020, je bila anonimna. Reševanje ankete je šolskim knjižničarjem vzelo približno pet minut časa. Anketa je bila namenoma kratka, saj dolge ankete velikokrat odbijajo morebitne anketirane. Anonimna anketa je bila izbrana zato, da se šolski knjižničarji pri reševanju ne bi zadrževali in bi čim bolj iskreno odgovarjali.

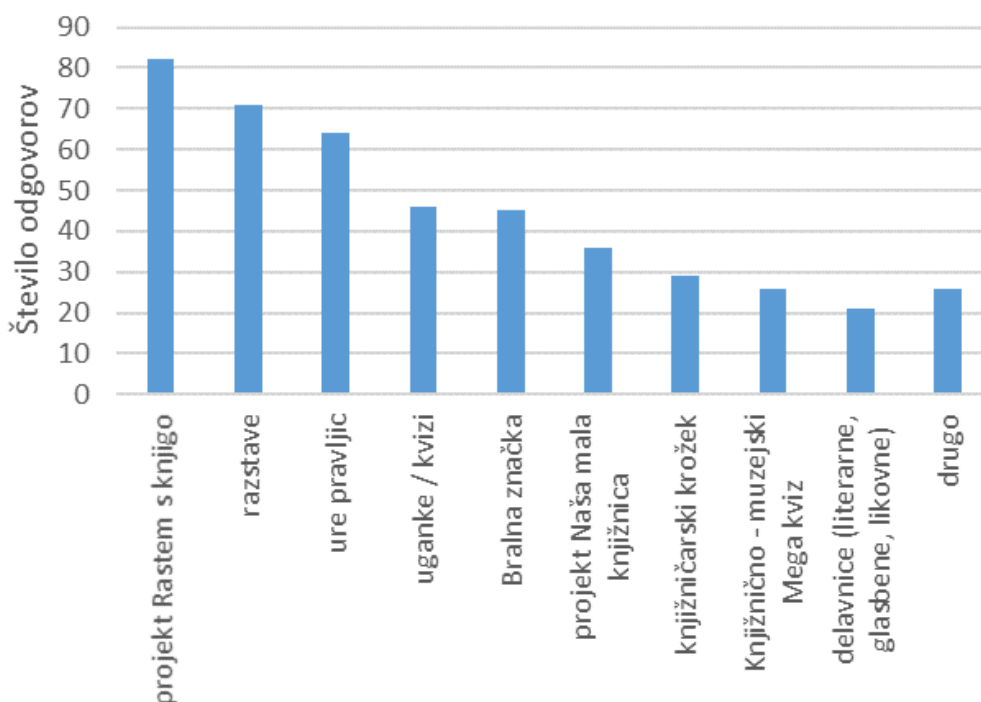
Anketni vprašalnik, ki se nahaja v Prilogi 1, je sestavljen iz devetih vprašanj, ki so:

- vprašanja zaprtega tipa, pri katerih je anketiranec izbral že dani odgovor, s katerim je izrazil svoje mnenje (Ambrožič, 2008, str. 35);
- vprašanja polodprtega tipa, pri katerih je anketiranec izbral že dani odgovor, če mu izmed podanih odgovorov nobeden ni ustrezal, je lahko napisal svoj odgovor (Ambrožič, 2008, str. 38);
- vprašanja s stopenjskimi lestvicami, pri katerih je anketiranec izbral stopnjo vpliva od ena do štiri, pri tem ena pomeni »sploh ne vpliva« in štiri »zelo vpliva« (Ambrožič, 2008, str. 37);
- vprašanja odprtega tipa, pri katerem je anketiranec napisal svoj odgovor (Ambrožič, 2008, str. 33).

Anketo je začelo reševati 111 šolskih knjižničarjev, v celoti jo je rešilo 77 šolskih knjižničarjev.

4.1 NAJPOGOSTEJŠE DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

Za namen ugotovitve najpogostejših dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja se je vzorčno populacijo šolskih knjižničarjev vprašalo, katere dejavnosti za spodbujanje branja potekajo v njihovi šolski knjižnici, pri čemer se jim je ponudilo devet odgovorov izbirnega tipa in dodatno omogočilo tudi možnost drugega odgovora odprtega tipa. Na vprašanje je odgovorilo 86 knjižničarjev. Slika 1 prikazuje najpogostejše dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja.

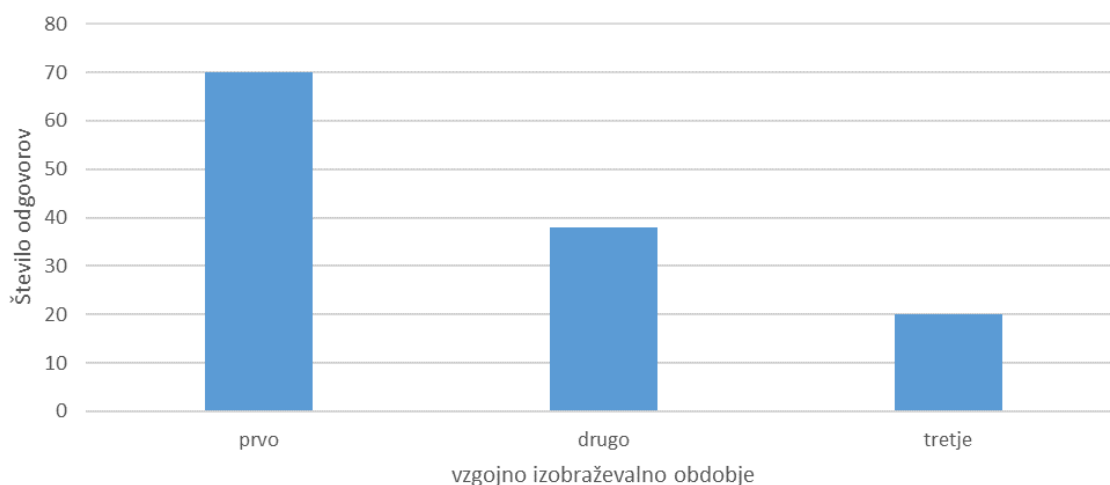
Slika 1: Diagram najpogostejših dejavnosti za spodbujanje branja

Glede na dane odgovore večina anketirancev izvaja projekt Rastem s knjigo, organizira razstave in izvaja ure pravljic. Približno polovica anketirancev pripravlja uganke in kvize ter organizira in promovira bralno značko ter izvaja projekt Naša mala knjižnica. Manjši del anketirancev izvaja knjižničarski krožek, organizira knjižnično-muzejski MEGA kviz in organizira razne delavnice. Presenetilo je dejstvo, da med najpogostejše izvajanimi dejavnostmi ni bralne značke, saj je to med dejavnostmi za spodbujanje branja projekt z najdaljšo tradicijo v Sloveniji. Verjetno je razlog za nepričakovano nizko uvrstitev bralne značke raznolikost med organizacijo dela posameznih osnovnih šol. Na nekaterih šolah najverjetneje v celoti bralno značko izvajajo in promovirajo šolski knjižničarji, medtem ko na drugih šolah le-to izvajajo in promovirajo učitelji ali pa kombinacija obojih.

Anketiranci izvajajo podobne dejavnosti za spodbujanje branja, saj najpogostejših pet dejavnosti izvaja večina anketirancev. To je skladno s pričakovanji, in sicer da zaradi ustaljenih standardnih metod dela in enotnega državnega učnega načrta šolanja knjižničarji po Sloveniji izvajajo podobne dejavnosti. Kljub izvajanju podobnih dejavnosti za spodbujanje branja se ne da splošiti, da so izvajane dejavnosti za spodbujanje branja monotone, saj je kar tretjina anketirancev v okviru drugega odgovora odprtega tipa navedla še vsaj eno dodatno dejavnost. Med zanimivejšimi so: biblioterapija, bralne minutke, jutranje branje pesmi po šolskem radiu in tačke pomagajke.

4.2 IZVAJANJE DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA V POSAMIČNIH VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH OBDOBJIH

Za namen ugotovitve ciljne starostne skupine izvajanja dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja se je vzorčno populacijo šolskih knjižničarjev vprašalo, za katero starostno obdobje (prvo, drugo ali tretje vzgojno-izobraževalno obdobje) se izvaja več dejavnosti za spodbujanje branja. Vprašanje je bilo odprtega tipa, saj se je anketirance prosilo tudi za obrazložitev razloga izvajanja dejavnosti v določenem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Na vprašanje je odgovorilo 81 anketirancev. Prejete odgovore anketirancev se je pregledalo in po vzgojno-izobraževalnih obdobjih preštelo izvajanje dejavnosti. Analizirani odgovori anketirancev so podani na Slika 2, in sicer je prikazana pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja po vzgojno-izobraževalnih obdobjih.

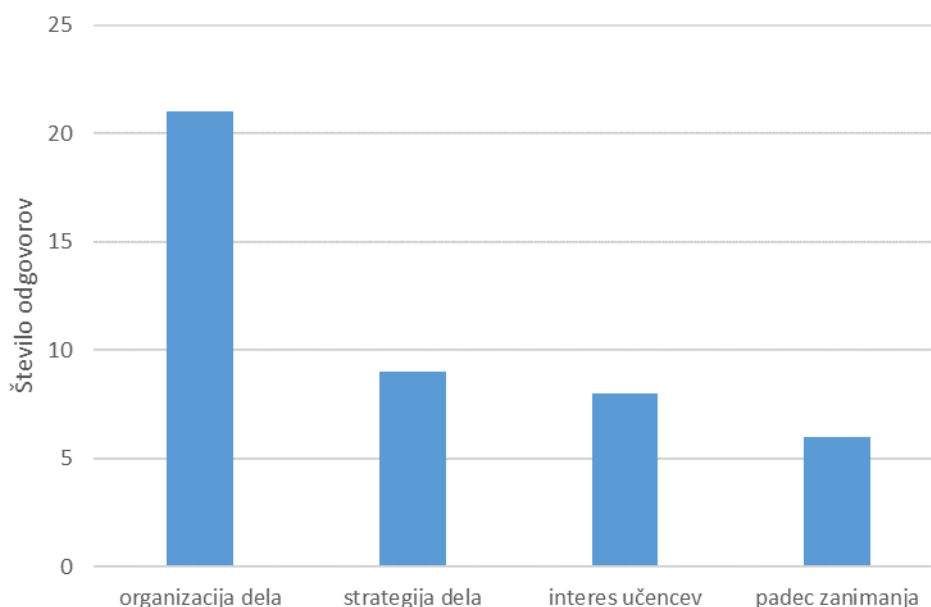

Slika 2: Diagram vzgojno-izobraževalnih obdobj izvajanja dejavnosti

Večina anketirancev izvaja dejavnosti za spodbujanje branja za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje, za drugo in tretje vzgojno-izobraževalno obdobje pa manj. Rezultat preseneča, saj se je pričakovalo, da se šolski knjižničarji po Sloveniji enakovredno posvečajo vsem trem vzgojno-izobraževalnim obdobjem pri izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja.

4.2.1 Razlogi za izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja v posamičnih vzgojno-izobraževalnih obdobjih

Šolski knjižničarji so bili naprošeni, da obrazložijo, zakaj se ukvarjajo s posamičnim vzgojno-izobraževalnim obdobjem. Prejeti odgovori anketirancev so bili pregledani in analizirani. Identificiralo se je štiri različne kategorije dejavnikov, ki vplivajo na izbor izvajanja dejavnosti za posamično vzgojno-izobraževalno obdobje. Identificirane kategorije so: interes učencev za udeležbo ali aktivno sodelovanje pri izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja, organizacija dela v šoli, opažanje padca interesa za branje in postavljena strategija dela v knjižnici. Analizirane odgovore anketirancev prikazuje Slika 3, in sicer so podani najpogostejši razlogi za izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja v vzgojno-izobraževalnih obdobjih.

Slika 3: Diagram razlogov za izvajanje dejavnosti v vzgojno-izobraževalnih obdobjih

Na izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja v vzgojno-izobraževalnem obdobju vplivajo razlogi, vezani na predvideno organizacijo dela. Anketiranci so kot vzroke navedli, da so

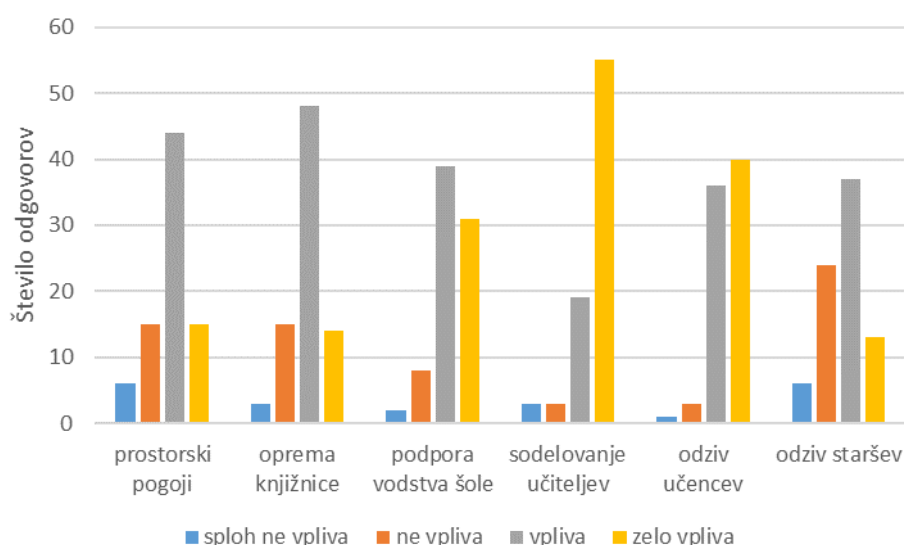
učitelji prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja bolj pripravljeni na sodelovanje, saj imajo za takšen namen v učnem načrtu predvideno večje število ur, dodatno k temu pripomore, da lahko takšne dejavnosti izvajajo tudi v času podaljšanega bivanja. Anketiranci navajajo, da se predvsem v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju soočajo s pomanjkanjem interesa za sodelovanje s strani učiteljev, predvsem zaradi pomanjkanja razpoložljivih ur v ta namen. Ostale tri identificirane skupine (strategija dela, interes učencev, padec zanimanja) približno enakovredno vplivajo na izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja. Anketiranci pravijo, da je spodbujanje branja v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju intenzivnejše, ker želijo učence navdušiti nad branjem, dokler so še majhni, saj s tem postavijo trdne temelje, ob tem pa so učenci prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja za tovrstne dejavnosti bolj navdušeni. Iz odgovorov anketirancev je mogoče razbrati tudi to, da se interes učencev za branje prične zmanjševati predvsem v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, čemur nekateri anketiranci prilagodijo svoje izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja in tako skušajo učence dodatno motivirati za branje.

4.2.2 Povezava med pogostostjo izvajanja dejavnosti v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju in interesom za branje učencev

Rezultati ankete so pokazali, da obstaja povezava med pogostostjo izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju, interesi učencev za branje v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju in zmanjšanju zanimanja za branje v višjih razredih. Večina dejavnosti za spodbujanje branja se izvaja za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje, v katerem tudi učenci izkazujejo največje zanimanje za branje in največ interesa za udeležbo in aktivno sodelovanje pri dejavnostih za spodbujanje branja, manj pa se jih izvaja za tretje vzgojno-izobraževalno obdobje, ko učenci tudi izkazujejo manjše zanimanje za branje in udeležbo ter aktivno sodelovanje v dejavnostih za spodbujanje branja. Neposredne povezave med pogostostjo izvajanja dejavnosti in zanimanjem za branje ter povezave med izkazovanjem interesa za udeležbo in aktivno sodelovanje pri dejavnostih za spodbujanje branja se ne da ugotoviti, saj ni bila raziskovana v okviru te pisne naloge, vendar bi bilo opazeno povezljivost vredno v bodoče bolje raziskati. Z upoštevanjem rezultatov izvedene ankete se šolskim knjižničarjem priporoča, da več pozornosti namenijo izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

4.3 VPLIV DEJAVNIKOV NA POGOSTOST IZVAJANJA DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

Za namen ovrednotenja vpliva dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja se je vzorčno populacijo šolskih knjižničarjev prosilo, da ovrednotijo dejavnike, kot da sploh ne vplivajo, ne vplivajo, vplivajo ali zelo vplivajo. Dejavnike je ovrednotilo 80 anketirancev. Prejeta ovrednotenja dejavnikov prikazuje Slika 4.

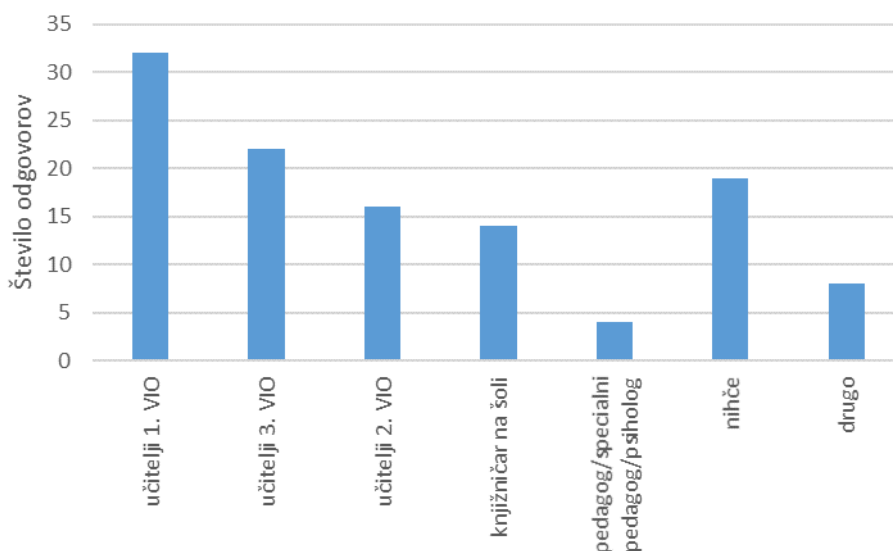

Slika 4: Diagram vpliva dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti

Ovrednoteni dejavniki, ki vplivajo na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja, kažejo, da so rezultati skladni s pričakovanimi, saj se je predvidevalo, da dejavniki vplivajo na pogostost izvajanja dejavnosti. Vsi ovrednoteni dejavniki povečini vplivajo ali pa zelo vplivajo na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja. Omeniti velja, da je iz ovrednotenja razvidno, da na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja najbolj vplivajo podpora vodstva šole, sodelovanje učiteljev in odziv učencev, kar nakazuje na povezavo z identificiranimi razlogi za izvajanje dejavnosti v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju, ki so analizirani v poglavju 4.2.1. To nakazuje, da je možno s primerno organizacijo dela in spodbujanjem sodelovanja z učitelji ter s podporo vodstva šole doseči pogostejše izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja, predvsem v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, kjer se kaže največja potreba po povečanju takšnih dejavnosti.

4.4 POMOČ PRI IZVAJANJU DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

Z namenom ugotovitve, ali šolski knjižničarji sami izvajajo dejavnosti za spodbujanje branja, se je vzorčno populacijo šolskih knjižničarjev vprašalo, ali jim kdo pomaga pri dejavnostih za spodbujanje branja. Vprašanje je bilo izbirnega tipa, z možnostjo izbire drugega odprtega odgovora. Na vprašanje je odgovorilo 79 anketirancev. Veliko število anketirancev je podalo odprt odgovor, kjer so navedli kombinacijo več predlaganih odgovorov. Zaradi tega se je rezultate ankete korigiralo, kjer se je izbirnim odgovorom prištelo takšne odgovore, vsoto drugih odgovorov pa temu primerno zmanjšalo. Takšna korekcija omogoča bolj smiselno in vsebinsko bolj čisto prikazovanje rezultatov ankete. Korigirane rezultate prikazuje Slika 5.

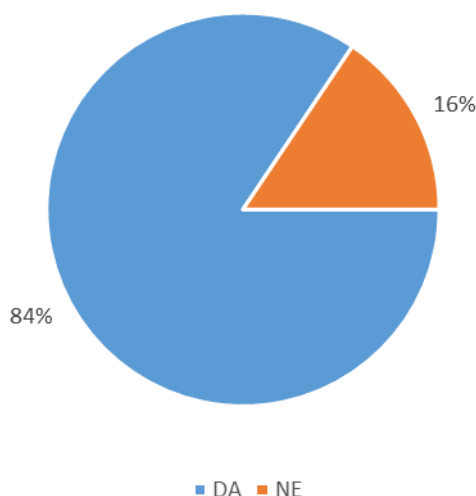

Slika 5: Diagram pomoči pri izvajanju dejavnosti

Iz korigiranih odgovorov na vprašanje je bilo ugotovljeno, da pri izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja pomagajo predvsem učitelji. To je v nasprotju s pričakovanji, da dejavnosti za spodbujanje branja izvajajo šolski knjižničarji sami in jim pri tem nihče ne pomaga. Upoštevajoč odgovore na zastavljeno vprašanje in ugotovitve iz poglavij 4.2.2 in 4.3, je tudi tu mogoče opaziti povezavo med pogostostjo izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja in vključevanjem učiteljev, saj pri izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja v veliki meri pomagajo učitelji, ki poučujejo v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

4.5 IZVAJANJE DEJAVNOSTI V ČASU ŠOLANJA NA DALJAVO

Za namen ugotovitve, ali so šolski knjižničarji v času karantenske prepovedi združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljive bolezni COVID-19 v času od 16. marca do začetka junija 2020, ko se je šolanje izvajalo na daljavo, tudi sami izvajali aktivnosti za spodbujanje branja na daljavo, se je vzorčno populacijo šolskih knjižničarjev vprašalo, ali so v času karantene (od 16. marca do začetka junija 2020) izvajali dejavnosti za spodbujanje branja. Ker je bilo vprašanje odprtega tipa, se jih je dodatno prosilo, naj opišejo izvajane dejavnosti in kako so jih izvajali. Na vprašanje je odgovorilo 77 anketirancev.

Slika 6: Tortni diagram deleža izvajanja dejavnosti na daljavo

Z analizo prejetih odgovorov je bilo ugotovljeno, da je v času karantenske prepovedi združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljive bolezni COVID-19 v času od 16. marca do začetka junija 2020, ko se je šolanje izvajalo na daljavo, aktivnosti za spodbujanje branja na daljavo izvajalo 84 % anketirancev. Na podlagi prejetih odgovorov je možno povzeti, da se je večina anketirancev v času izvajanja šole na daljavo osredotočila na prilagoditev načina izvajanja obstoječih dejavnosti za spodbujanje branja na tak način, da je bilo možno te dejavnosti izvajati na daljavo prek spleta, predvsem s poudarkom na ozaveščanju o spletnih alternativah klasičnim dejavnostim.

Zaradi specifičnih lastnosti in povezanih omejitev takšnega načina izvajanja je bilo mogoče identificirati tudi nekatere nove metode za spodbujanje branja, ki jih je mogoče izvajati na daljavo. Med zanimivejšimi po našem izboru so: sodelovanje z lokalnimi avtorji knjig, obeleževanje spominskih dni na spletnih straneh knjižnice, izvedba noči knjige za učence in

zaposlene, spletni kviz in uganke ter kulturni dan na daljavo. Koristno bi bilo najzanimivejše izmed teh aktivnosti poizkusiti izvajati tudi v času, ko se šolanje ne izvaja na daljavo, torej v času klasičnega izvajanja pouka.

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Šolski knjižničarji so zelo kreativni in domiselni. V večini izvajajo veliko dejavnosti za spodbujanje branja v šolski knjižnici. Na podlagi opravljene raziskave so zbrane najpogostejše dejavnosti za spodbujanje branja:

- projekt Rastem s knjigo,
- razstave v šolski knjižnici,
- ure pravljič,
- uganke in kvizi,
- bralna značka.

Preseneča dejstvo, da v večini knjižničarji izvajajo več dejavnosti za spodbujanje branja za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje, saj je bilo pričakovati, da bodo za vsa izobraževalna obdobja izvajali enako število dejavnosti za spodbujanje branja. Nadaljnje raziskovanje bi lahko šlo ravno v tej smeri, in sicer: kako bi spodbudili k branju učence drugega in tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja ter kako bi spodbudili šolske knjižničarje, da se tema dvema starostnima skupinama pri spodbujanju branja bolj posvetijo.

Vsi navedeni dejavniki (prostorski pogoji, oprema knjižnice, spodbuda in podpora s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev, odziv učencev, odziv staršev) vplivajo na spodbujanje branja. Najbolj vplivajo spodbuda in podpora s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev in odziv učencev.

Šolskim knjižničarjem po Sloveniji največkrat pomagajo pri dejavnostih za spodbujanje branja učitelji, ki poučujejo v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, kar bi lahko povezali s postavljenim vprašanjem, kateri skupini vzgojno-izobraževalnega obdobja se bolj posvečajo pri spodbujanju branja. Dani odgovor je bil, da se najbolj posvečajo prvemu vzgojno-izobraževalnemu obdobju. Morda je to povezano s tem, da šolskim knjižničarjem pri

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

dejavnostih za spodbujanje branja najbolj pomagajo ravno učitelji, ki poučujejo v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

V zaključku naloge so podane dejavnosti, ki so jih počeli šolski knjižničarji med karanteno, in sicer od 16. marca do začetka junija 2020. Šolanje na daljavo se lahko ponovi in bodo ideje za spodbujanje branja na daljavo dobrodošle.

Veliko šolskih knjižničarjev je organiziralo »knjižnico na daljavo«, to pomeni, da so ustvarili spletne strani, spletne učilnice knjižnic in tja nalagali različne dostope do raznih e-knjig, navodila, kako uporabljati portal Biblos, objavljali so posnetke pravljič, knjižne uganke, obeležili so posebne dogodke, poleg tega pa so vsem učencem sodelovanje pri bralni znački omogočili s tem, da so objavili različna prosto dostopna književna dela ali pa so lahko učenci za bralno značko prebrali knjige, ki so jih imeli doma – od staršev, starih staršev in podobno. Nekateri so na daljavo izvedli tudi kulturne dneve.

Z namenom priprave priporočil za izvajanje dejavnosti »na daljavo« je bil v manjšem obsegu opravljen pregled, kaj so v času karantenske prepovedi združevanja z namenom preprečevanja prenosa nalezljive bolezni COVID-19 izvajali tuji knjižničarji. Knjižničarka iz Združenih držav Amerike je zapisala, da je učence povezala s splošno knjižnico v njihovi okolici, prek katere so imeli učenci dostop do več tisoč elektronskih knjig. Prav tako kot naši slovenski šolski knjižničarji je tudi knjižničarka Ronda Hughes ustvarila digitalno knjižnico za učence in jo delila na spletnem omrežju Google Classroom ter po elektronski pošti. Na spletni strani je objavila navodila, kako dostopati do elektronskih knjig splošne knjižnice, in objavila povezave do prosto dostopnih elektronskih knjig in revij. Na spletni strani je delila tudi posnetke kulturnih prireditev, posnetke avtorjev, ki berejo svoja knjižna dela, ter povezave do različnih muzejev, ki so svoje razstave ponudili v elektronski obliki. Za svoje sodelavce, učitelje, je prav tako pripravila spletno stran, kjer je objavljala različna gradiva, ki so bila učiteljem v pomoč pri delu na daljavo (Hughes, 2020).

Na Hrvaškem je šolska knjižničarka Jelena Kelava Medaković iz Osnovne šole Špansko Oranice prav tako naredila spletno stran šolske knjižnice in tam objavljala različne povezave do prosto dostopnega gradiva, spletne kvize in križanke za učence od 1. do 8. razreda. Objavila je tudi prosto dostopno referenčno gradivo, obeležila Noč knjige 2020, Mednarodni

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

dan muzeja 2020 ter objavila druge prosto dostopne vire, kot recimo: posnetke gledaliških predstav, filmov in virtualne ogleda muzejev (Virtualna knjižnica OŠ Špansko Oranice, b. d.).

Spodbujanje branja na daljavo je glede na opravljeno raziskavo v tujini in Sloveniji potekalo podobno. Knjižničarka v Ameriki je sicer uporabila nekaj spletnih strani, ki jih slovenski knjižničarji niso omenjali, prav tako je bila aktivna na družbenem omrežju, česar slovenski knjižničarji prav tako niso omenjali. Tako je podanih še nekaj idej za spodbujanje branja na daljavo.

Osnovnošolskim knjižničarjem se na podlagi ankete in tujih izkušenj priporočajo sledeče dejavnosti za spodbujanje branja »na daljavo«:

- ustvariti spletno stran šolske knjižnice,
- zagotoviti učencem dostop do e-knjig,
- objaviti posnetke branja pravljič,
- priprava in spletna objava književnih ugank,
- deljenje povezav do prosto dostopnih knjižnih del,
- sodelovanje z lokalnimi avtorji knjig pri kreiranju spletnih vsebin,
- uporaba spletnih strani Padlet in Microsoft Sway.

Šolski knjižničarji bodo morda v bodoče v tej pisni nalogi dobili kakšno idejo za dejavnost za spodbujanje branja ali jih bo motivirala, da ponovno začnejo z izvajanjem dejavnosti, ki so jo že izvajali v preteklosti.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

Ambrožič, M. (2008). Anketna metoda. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Bernik, M. (2002). Knjižna uganka - spodbuda na poti do knjige. *Šolska knjižnica*, 12(4), 166–170.

- Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit
- Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V L. Knaflič in N. Bucik (ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo : priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (str. 17–26). Andragoški center Slovenije.
- Društvo Bralna značka Slovenije. (b. d.). *O nas*. <https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev/>
- Hughes, R. (2. 7. 2020). The school library during a pandemic. *Knowledge Quest*. <https://knowledgequest.aasl.org/the-school-library-during-a-pandemic/>
- Javna agencija za knjigo Republike Slovenije. (b. d.). *Rastem s knjigo*. <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>
- Kelava Medaković, J. (2020). Zagrebački školski knjižničari u online nastavi. *Novi uvez*, 18(33), 2–4. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2020/07/novi_uvez_33.pdf?fbclid=IwAR3pD5ymfC6axIpqwtiidtVLr_xa4CuevB3iRTCbFSroInSE_bVD9m3z19g
- Kolar, M. (2008). *Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo*. Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Interesne_dejavnosti.pdf
- Kronovšek, S. (2016). *Dejavnosti v osnovnošolski knjižnici kot aktivnosti za spodbujanje branja* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=88207&lang=slv>
- Kuhl, T. (2002). Adventni koledar ugank v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 12(4), 163–165.
- Markič, N. (2003). Kviz tako in drugače. *Šolska knjižnica*, 13(3), 142–144.
- Naša mala knjižnica. (b. d.). *Mednarodni del*. <https://www.nasamalaknjiznica.si/mednarodni-del/>
- Rot Gabrovec, V. (2003). Branje podob. V M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. (str. 99–102). Mladinska knjiga.
- Slovensko knjižnično muzejski MEGA kviz. (b. d.). *Več o kvizu*. <https://www.megakviz.si/navodila-za-resevanje/>
- Steinbuch, M. (2014). Knjižničar v osnovni šoli. V R. Fekonja (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* (str.14–20). Zavod RS za šolstvo. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-ABAUB0ON/e946cb25-a2e9-4845-a248-cd7ec5f22e8c/PDF>
- Stojanović, A. (2002) Knjižničarski krožek - projektno delo. *Šolska knjižnica*, 12(1), 24–28.

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Škrlj, G. (2008). Knjižna uganka meseca. *Šolska knjižnica*, 18(1-2), 94–99.

Škrlj, G. (2018). Različni načini spodbujanja branja v šolski knjižnici Osnovne šole Prule. *Šolska knjižnica*, 27(4), 17–27.

Urbanec, A. (2013). Aktivnosti za spodbujanje kulture branja. *Šolska knjižnica*, 23(3-4), 240–244.

Virtualna knjižnica OŠ Špansko Oranice. (b. d.). *Virtualna knjižnica OŠ Špansko Oranice*.

<https://sites.google.com/view/virtualnaknjinicaoosso/po%C4%8Detna-stranica>

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). Uradni list RS, št. 87/2001, 96/2002 - ZUJIK, 92/2015.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). (1996). Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj.

PRILOGE

Anketni vprašalnik.

Spoštovani!

Moje ime je Cilka Blažon in sem kot šolska knjižničarka zaposlena na Osnovni šoli Miroslava Vilharja v Postojni. Trenutno opravljam bibliotekarski izpit, za katerega pišem strokovno pisno nalogo z naslovom Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja in vas prosim, da si vzamete 5 minut časa in rešite anketo, ki se nanaša na to pisno nalogo. S tem boste pripomogli k temu, da opravi bibliotekarski izpit.

Anketa se nahaja na tem URL naslovu: <https://www.1ka.si/a/299340>.

Najlepša hvala za sodelovanje in lep pozdrav.

Cilka Blažon, mag. bibl.

Če je prejemnik te elektronske pošte ravnatelj, tajništvo ali katerikoli drug organ šole, ki ni knjižnica oz. knjižničar, vas prosim, da to sporočilo posredujete knjižničarju, saj je anketni vprašalnik namenjen njim.

Vprašanja

Q1 Katere dejavnosti za spodbujanje branja potekajo v vaši šolski knjižnici? (Možnih je več odgovorov)

- ☐ knjižničarski krožek
- ☐ projekt Naša mala knjižnica
- ☐ projekt Rastem s knjigo
- ☐ Knjižnično-muzejski MEGA kviz
- ☐ bralna značka
- ☐ uganke/kvizi
- ☐ ure pravljič
- ☐ razstave

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

☐ delavnice (literarne, glasbene, likovne)

☐ drugo:

Q2 Za katero vzgojno-izobraževalno obdobje (prvo vzgojno-izobraževalno obdobje/drugo vzgojno-izobraževalno obdobje/tretje vzgojno-izobraževalno obdobje) izvajate več dejavnosti za spodbujanje branja? Prosim, obrazložite tudi, zakaj?

Q3 Ovrednotite, v kolikšni meri spodaj navedeni dejavniki vplivajo na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja na vaši šoli.

	1- sploh ne vpliva	2 - ne vpliva	3 - vpliva	4 - zelo vpliva
Prostorski pogoji	☐	☐	☐	☐
Oprema knjižnice	☐	☐	☐	☐
Spodbuda in podpora s strani vodstva šole	☐	☐	☐	☐
Sodelovanje učiteljev	☐	☐	☐	☐
Odziv učencev	☐	☐	☐	☐
Odziv staršev	☐	☐	☐	☐

Q4 Ali vam kdo pomaga pri dejavnostih za spodbujanje branja?

- ☐ Nihče, vse opravim sam.
- ☐ učitelj prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja
- ☐ učitelj drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja
- ☐ učitelj tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja
- ☐ pedagog/specialni pedagog/psiholog
- ☐ drugi knjižničar na šoli
- ☐ Drugo: _____

Q5 Ali ste v času karantene (od 16. 3. 2020 do začetka junija 2020) izvajali kakšne dejavnosti za spodbujanje branja? Prosim, opišite, katere in kako ste jih izvajali.

Zaključek

Blažon, C., Dejavnosti šolskih knjižnic za spodbujanje branja. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Odgovorili ste na vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje.